

Regionalt

Arbeidskraftløft

Rapport for Vestland
2025

Gjennom Arbeidskraftløftet leder NHO og Nav an i et samarbeid mellom bedrifter, myndigheter og andre parter for å finne løsninger tilpasset regionale behov. Nå kreves det handling for å sikre nok kompetanse til fremtidens arbeidsliv. NHO og Nav har felles interesse av å legge til rette for å møte bedriftenes behov for kompetent arbeidskraft og få flere som står utenfor inn i arbeidslivet. Målet er å få flere hender og hoder i jobb.

Samarbeidet har en regional tilnærming. Arbeidskraftløftet skal gi innsikt om arbeidsmarkedet og bedriftenes utfordringer i de ulike delene av landet og foreslå aktiviteter og tiltak. En viktig del av arbeidet har vært å identifisere lokale behov og muligheter i regionene – og hva som kan gjøres i fellesskap. Gjennom høsten 2024 er det gjennomført regionale innspillmøter med representanter fra næringslivet, Nav og andre aktører. Rapportene skal danne grunnlag for det videre arbeidet med tiltakene og partnerskapet i hver enkelt region.

ISBN | Januar 2025

Innhold

Forord fra regiondirektørene.....	5
1. Kamp om arbeidskraften	8
1.1 Arbeidskraftsituasjonen nå og fremover.....	8
1.2 Kampen om arbeidskraften blir størst i distriktene	12
2. Situasjonen i Vestland.....	18
Bedriftseksempel.....	21
3. Fem harde fakta om arbeidsmarkedet.....	24
3.1 Kompetansegap: 6 av 10 bedrifter får ikke dekket kompetansebehovet....	24
3.2 Høyt sykefravær: 170 000 årsverk går tapt	28
3.3 For mange står utenfor: En av fire er ikke i jobb eller utdanning.....	30
3.4 Unge: 120 000 unge er ikke i jobb eller utdanning.....	32
3.5 For kort arbeidsliv: Bare 1 av 3 over 55 år er i jobb.....	34
4. Potensialet for å øke tilbudet av arbeidskraft.....	38
Bedriftseksempel.....	41
5. Ti tiltak i Vestland	44
Bedriftseksempel.....	47
Statistikkgrunnlag	50
Verktøykasse.....	51

Forord fra regiondirektørene

Vestland trenger et arbeidskraftløft. Bedriftene i Vestland sliter med å få tak i arbeidstakere med rett kompetanse. Samtidig står titusenvís utenfor arbeidslivet, og sykefraværet er rekordhøyt. Nå intensiverer NHO og Nav samarbeidet for å få flere i jobb og sikre bedriftene riktig kompetanse.

72 000 personer mellom 20 og 66 år står utenfor arbeidslivet i Vestland. Samtidig melder 64 prosent av bedriftene i Vestland at de har problemer med å få tak i folk med riktig kompetanse. Vi trenger å få flere i jobb og sikre bedriftene kvalifisert arbeidskraft. Gjennom møter med bedrifter fra ulike bransjer har vi denne høsten fått gode innspill og råd. Vi presenterer nå ulike tiltak som vi vil samarbeide om fremover. Målet er å inkludere flere, redusere sykefraværet og sikre bedriftene riktig kompetanse.

Økt satsing på karrierveiledning i skolene må til for å få flere til å velge utdanninger bedriftene etterspør. Sammen med Vestland fylkeskommune drar vi også i gang prosjektet «Sommerjobb 2025», der målet er å hjelpe flere unge til å få en fot innenfor arbeidslivet.

Bare de neste fem årene vil 33 000 personer i Vestland nå pensjonsalder. Vi trenger at flere av disse velger å stå lengre i jobb. Vi må også klare å få flyktninger raskere i jobb, og hjelpe flere med funksjonsnedsettelse inn i arbeidsmarkedet.

Årsakene til at mange står utenfor arbeidslivet er sammensatt, og det er ikke alle som kan jobbe. Men vi må hjelpe langt flere av dem som både vil og kan, til å finne sin plass arbeidslivet. Kanskje er det ikke mulig å bli helt kvitt utenforskap. Men vi må hjelpe langt flere av de som står utenfor inn i arbeidslivet. Vi vil takke bedriftene som har bidratt med verdifull innsikt og gode råd, og håper eksemplene vi viser i denne rapporten vil være til inspirasjon.

Helene Frihammer
Regiondirektør i NHO Vestland

Bjarte Hysing-Olsen
Direktør Nav Vestland

Kapittel 1

Kamp om arbeidskraften

Kamp om arbeidskraften

1.1 Arbeidskraftsituasjonen nå og fremover

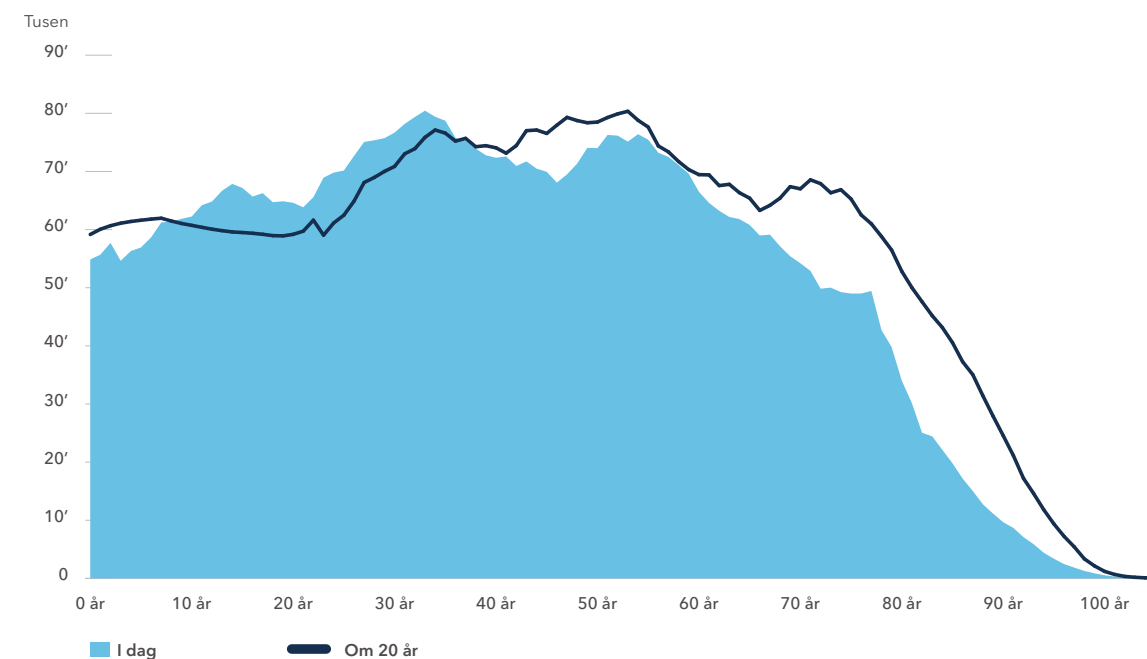
Vi blir eldre. De neste 20 årene vil Norges befolkning vokse fra 5,5 til 6 millioner¹, men nær hele veksten vil skje i gruppen over 60 år. Det vil si at vi blir flere eldre, men ikke flere yngre, og at veksten i tilbudet av arbeidskraft derfor vil stagnere.

Det vil bli større kamp om arbeidskraften fremover. Norge har tidligere opplevd en jevn tilvekst av arbeidstakere – hele 35 000 nye personer hvert år de siste 20 årene.² Fremover blir det annerledes. De neste

20 årene forventes det kun en økning på 2 000 personer i arbeidsfør alder per år. Samtidig forventes privat næringsliv inkludert petroleumssektoren å redusere sysselsettingen med 3-4 000 sysselsatte årlig. Dette vil ha store konsekvenser for hvordan vi kan møte samfunnets behov. I tillegg har den internasjonale utviklingen, med mer uro og krig i Europa, bidratt til at vi nå må bruke mer ressurser og arbeidskraft i Forsvaret. For enkelte bedrifter og bransjer vil kampen om kvalifisert arbeidskraft bli den største utfordringen de står overfor.

FIGUR 1: Vi blir flere eldre og færre yngre

Befolkningssammensetning i dag og om 20 år etter alder

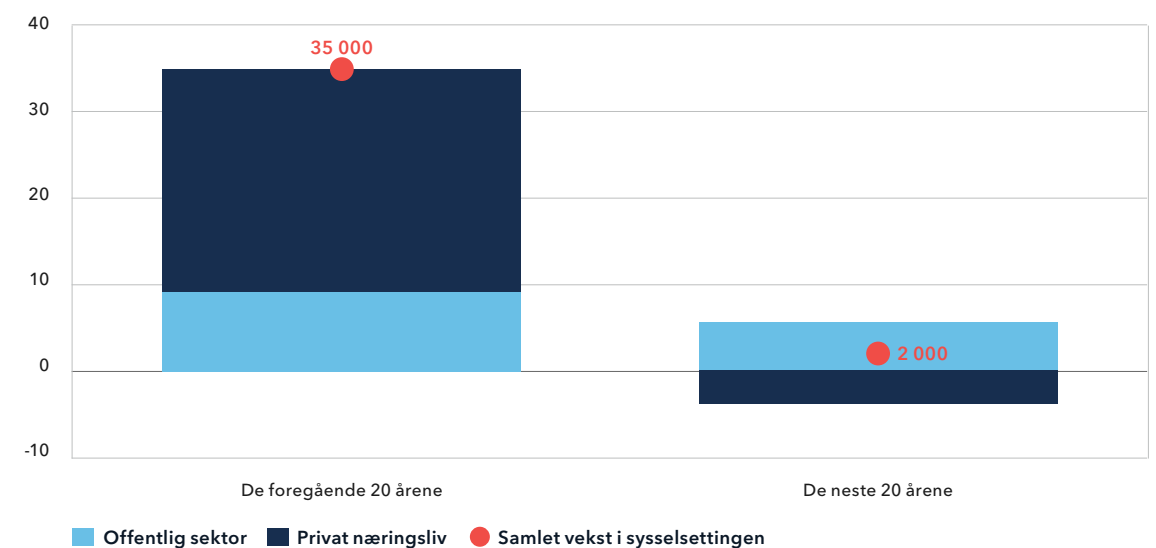
Kilde: SSBs befolkningsframskrivninger (Middelalternativet MMMM), 2022 / NHO

¹ Ifølge NHOs beregninger basert på SSBs befolkningsframskrivninger 2022

² Meld. St. 31 (2023-2024) Perspektivmeldingen 2024, s. 46.

FIGUR 2: Privat næringsliv taper kampen om arbeidskraft*

Historisk utvikling og fremskrivning av sysselsettingen etter sektor. Per år. 1 000 personer

*Privat næringsliv inkl. også offentlig eide selskaper

Kilde: Perspektivmeldingen 2024/NHO

Det er et stort og økende behov for arbeidskraft innen helse og omsorg. Med flere eldre blir det også flere pleietrengende og mengden omsorgsoppgaver vil derfor vokse. Samtidig blir vi færre til å utføre dem. Smartere løsninger kan legge til rette for at utfordringene kan løses med mindre arbeidskraft. Men dersom vi fortsetter som før må det økte behovet dekkes inn med flere sysselsatte. Det innebærer at en av fire må jobbe innenfor helse- og omsorg om 30 år. Sammenlignet med dagens en av fem betyr dette 5 000 flere ansatte i helse- og omsorgssektoren *hvert eneste* år.³ Og kampen om arbeidskraften til andre næringer og sektorer vil bli større.

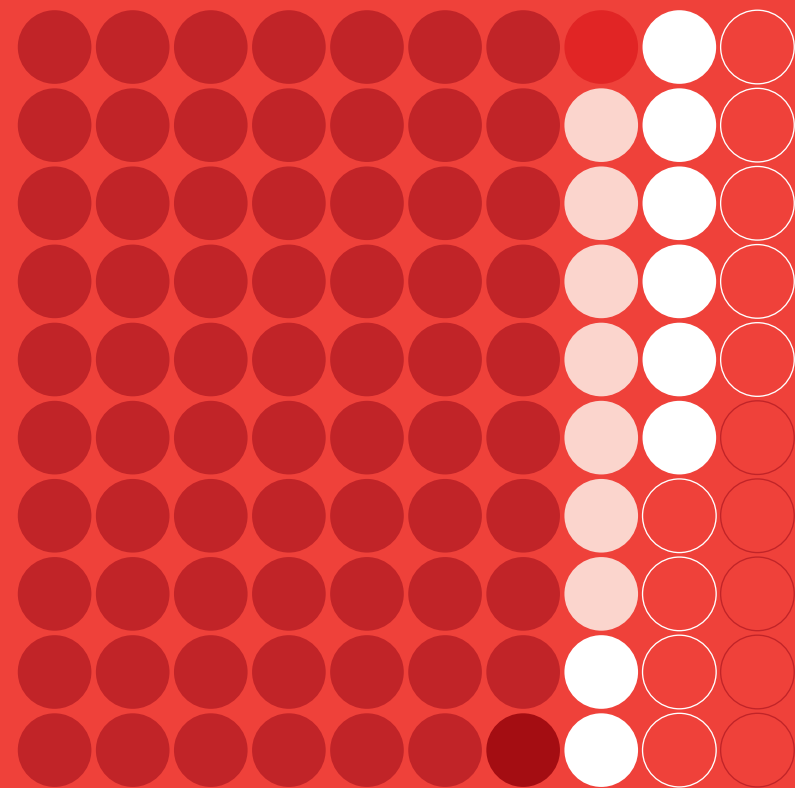
En av fire mellom 15 og 74 år er ikke i utdanning eller jobb. Mange kommer ikke inn, får ikke fotfeste eller slutter i arbeidslivet tidlig. Det er naturlig at de aller eldste slutter i jobb og går over på ulike pensjonsordninger, men dersom vi tenker fremover så er også de eldste en gruppe som kan øke yrkesdeltakelsen. Pensjonsreformen, bedre helse og høyere utdanning bidrar blant annet til å øke forventet gjennomsnittlig avgangsalder med to år fram til 2060.

³ Meld. St. 31 (2023-2024) Perspektivmeldingen 2024, s. 46.

FIGUR 3:

Andel i arbeid, utdanning, trygd, pensjon mv.

Befolkningen 15-74 år etter arbeidsmarkedsstatus. En prikk = 1 %.

- Sysselsatte
- Registrerte arbeidsledige
- Deltakere på arbeidsmarkedstiltak
- Andre
- Under ordinær utdanning
- Mottakere av arbeidsavklaringspenger / uføretrygd
- Mottakere av AFP/alderspension

Kilde: SSB, 2023

Foto: AdobeStock

Arbeid er viktig, både for samfunnet og enkeltmennesker. For den enkelte betyr det å ha en jobb mye. Fast inntekt, et fellesskap med kollegaer og følelsen av å bidra med noe er viktig for mange. For samfunnet er det også viktig at flest mulig er i arbeid. Det er store økonomiske gevinster av å få flere i jobb, av å redusere sykefravær og å få ansatte til å stå lengre i jobb. Både for offentlig og privat sektor er det viktig å få tak i nødvendig kompetanse til å utføre de arbeidsoppgavene som skal gjøres.

Det er høy deltakelse i arbeidslivet i Norge med flere i arbeid og utdanning enn i de fleste andre land. Høy andel sysselsatte kvinner, unge og eldre bidrar særlig til dette.⁴ **Men det er ikke nok.**

Vi må få flere i jobb, og holde folk i jobb. Regjeringen har satt et mål om 150 000 flere i jobb fram til 2030. Det betyr en økning fra dagens sysselsettingsandel på 80,4 prosent til 82 prosent i kjernealdersgruppen 20-64 år.⁵ Det er ambisiøst, men ikke umulig. Land vi liker å sammenligne oss med, som Island, Nederland og Sverige, har sysselsetting rundt dette nivået.

⁴ NOU 2024:11 Lavlønn i Norge. s.64.

⁵ Meld. St. 31 (2023-2024) Perspektivmeldingen 2024.

1.2 Kampen om arbeidskraften blir størst i distriktene

Mindre og mer grisgrendte kommuner har færre yrkesaktive. Økt levealder og fraflytting av unge gjør at halvparten av norske kommuner vil få redusert andelen yrkesaktive de neste tiårene. For kommuner i distriktene kan det bety færre enn to yrkesaktive per pensjonist. I motsetning til dette vil storbyer som Oslo ha nesten fire personer i jobb per pensjonist.⁶

Omsorgsbehovet er størst i distriktene. Behovet for helse- og omsorgstjenester vil være ujevnt fordelt.

Det største pleiebehovet er knyttet til personer over 80 år. I dag er det nær 20 personer i yrkesaktiv alder per person over 80 år. Om 20 år vil antallet være mer enn halvert. Da vil en av fem personer i de minst sentrale kommunene være over 80 år, mens færre enn en av ti vil være over 80 år i de mest sentrale kommunene. Det betyr at distriktene sitter igjen med færrest tilgjengelige arbeidskresressurser til andre sektorer utover behovene i helse og omsorg.

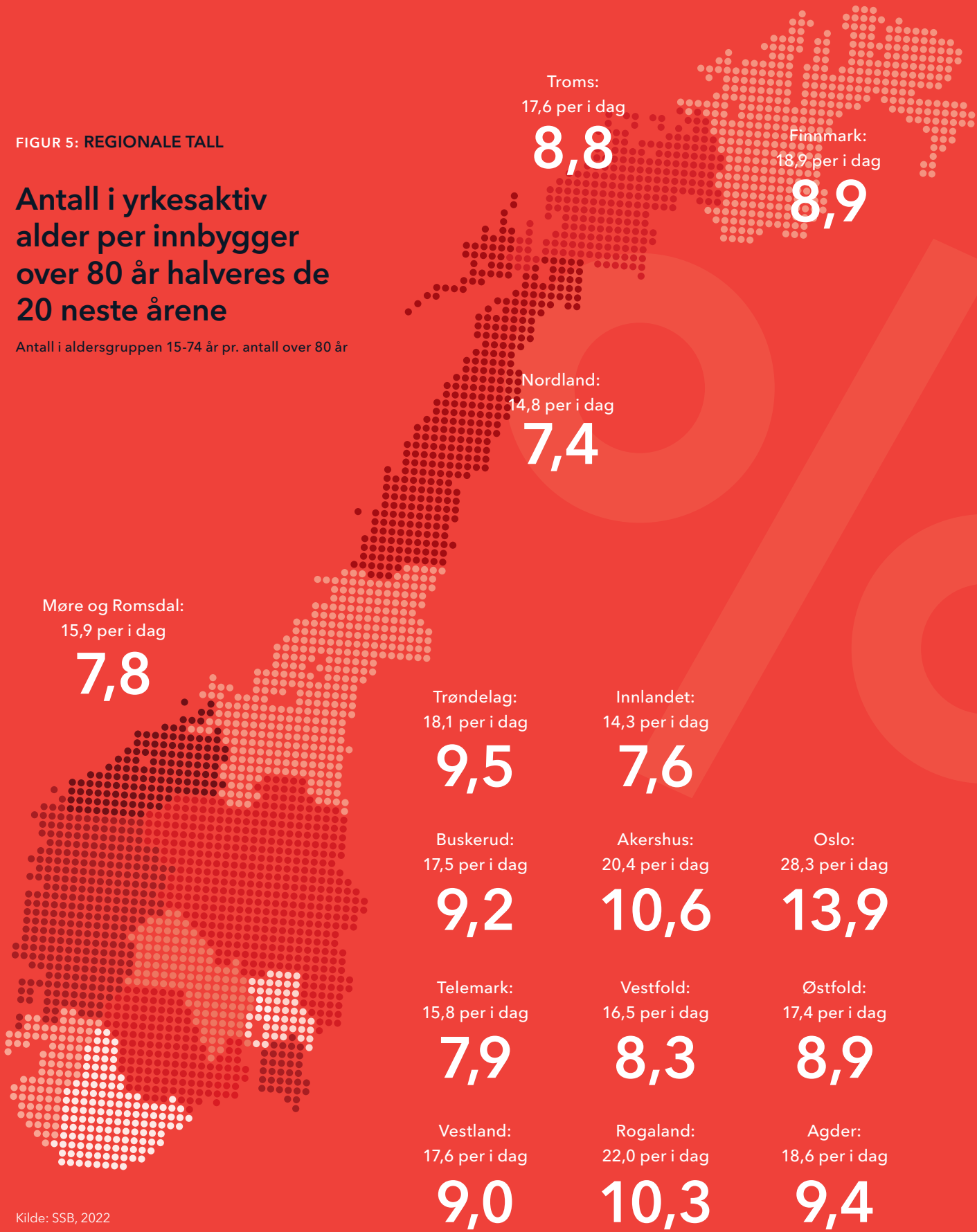
Kilde: SSB, 2023

⁶ SSB, 2022. Folketallet vil krympe i 40 prosent av kommunene fram mot 2050.

FIGUR 5: REGIONALE TALL

Antall i yrkesaktiv alder per innbygger over 80 år halveres de 20 neste årene

Antall i aldersgruppen 15-74 år pr. antall over 80 år

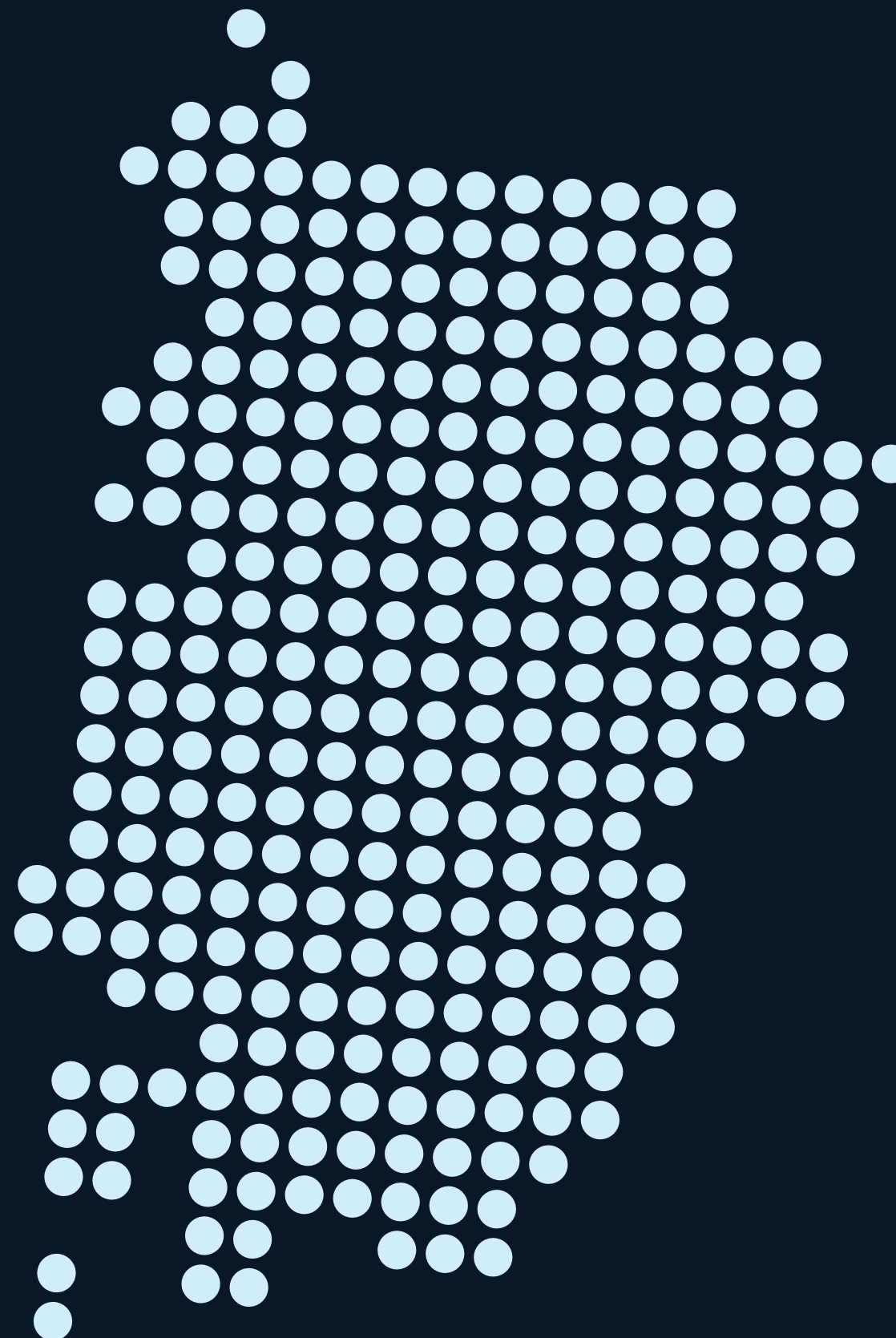

Kilde: SSB, 2022

Kapittel 2

Region Vestland

“

Å få tak i nok folk med kvalifisert kompetanse er en utfordring. Det utdannes blant annet for få fagarbeidere.

StS-ISONOR

Situasjonen i Vestland

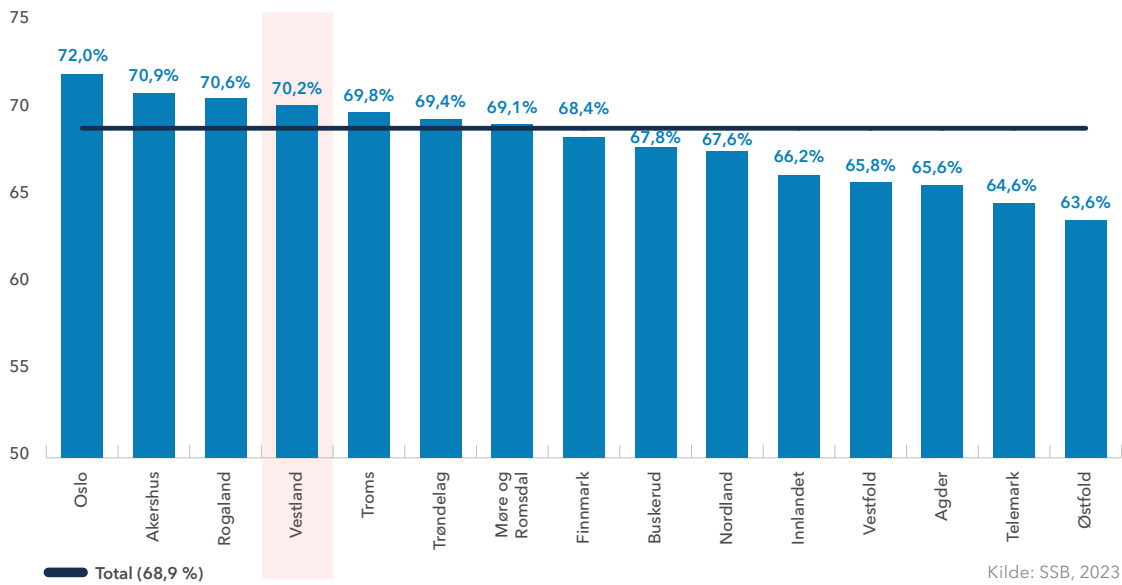
Det er avgjørende å lytte til bedriftene som kjenner utfordringene for å forstå hvor skoen trykker og finne løsninger som fungerer i praksis. Gjennom dialog med næringslivet i Vestland har det blitt tydelig at regionen står overfor flere utfordringer knyttet til arbeidskraft og kompetanse. Gjennom innspillmøter med bedrifter i Vestland 12. og 18. november 2024 ble verdifull innsikt hentet direkte fra næringslivet.

Bedriftene i Vestland sliter med å finne nok folk med riktig kompetanse. Hele 64 prosent av bedriftene melder om et udekket kompetansebehov. Mange av kandidatene som er tilgjengelige, mangler kvalifikasjonene som trengs.

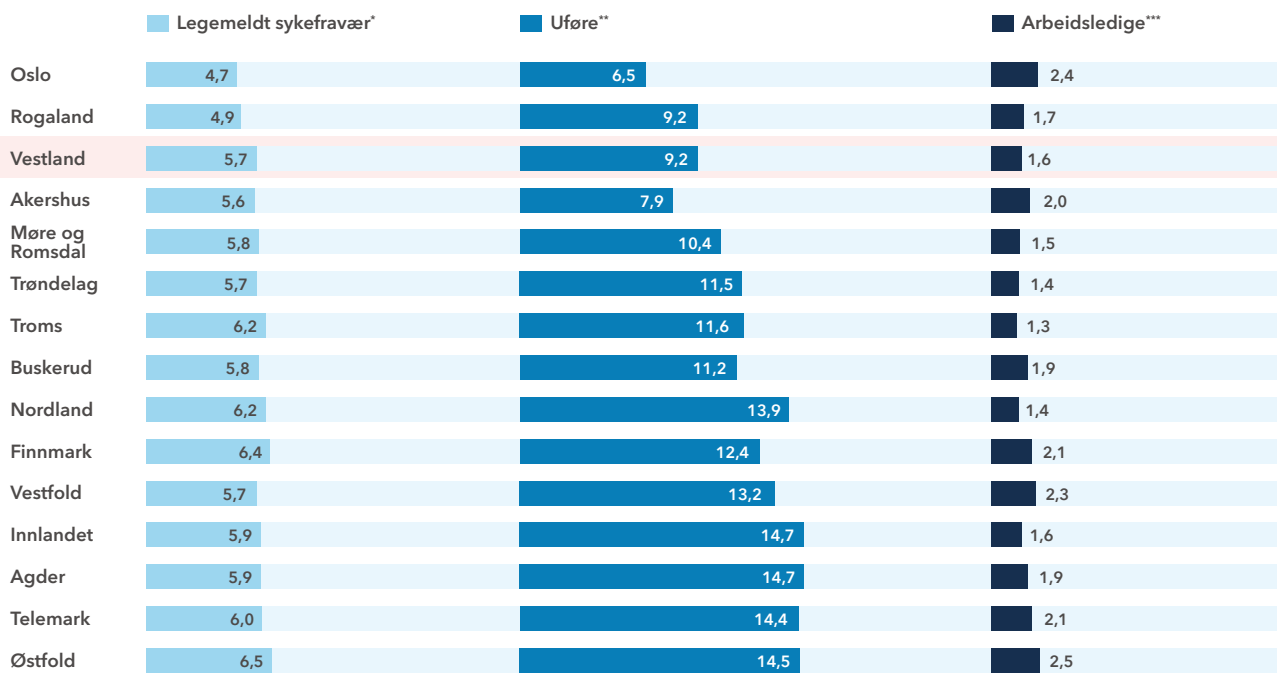
Det er særlig stor mangel på fagarbeidere, ingeniører og personer med teknisk kompetanse, blant annet innen spesialiserte fag som isolasjon, stillas og overflate-

behandling (ISO-fagene). Ungdom mangler ofte kunnskap om disse yrkene, og få vet at ISO-fagene kan være en vei videre til å bli ingeniør. Samtidig er opplæringstilbudet innen disse fagområdene begrenset, og antall utdannede fagarbeidere synker, noe som gjør situasjonen verre. Streng kompetansekrav knyttet til for eksempel kvalitet og HMS gjør utfordringen enda større for bedriftene.

FIGUR 6: REGIONALE TALL | I jobb
Sysselsatte som andel av befolkningen 15-74 år

FIGUR 7: REGIONALE TALL | Fraværende fra jobb og arbeidsliv

* Legemeldt sykefravær målt som andel av avtalte dagsverk (Kilde: SSB, 2023)
** Uføre som andel av befolkningen i alderen 18-67 år (kilde: SSB, 2023)
*** Registrerte ledige som andel av arbeidsstyrken (Kilde: Nav, november 2024)

I anleggsgartnerbransjen må mange bedrifter selv utdanne sine ansatte gjennom «fagbrev på jobb» eller som privatister med fem års erfaring. Språkbarrierer hindrer dyktige utenlandske medarbeidere fra å ta fagbrev. Et opplæringstilbud på engelsk kunne ha åpnet nye muligheter og styrket fagmiljøene.

Flere bedrifter mangler også ressurser til å lære opp nye ansatte. De har gjerne mange fagarbeidere som nærmer seg pensjonsalder eller som er flyttet over i administrative stillinger, noe som gjør det vanskelig å følge opp lærlinger. Denne interne eldrebølgen gjør det enda vanskeligere å rekruttere og bygge kompetanse. Samtidig opplever mange bedrifter at yngre ansatte

sliter med å tilpasse seg arbeidslivets krav. Økende sykefravær, spesielt på grunn av psykiske plager, legger ytterligere press på bedriftene.

Det er også en frykt for å ansette feil person, fordi det oppleves som vanskelig å reversere en ansettelse dersom det ikke fungerer.

Bedriftene etterlyser større fleksibilitet i rekrutteringen, bedre opplæringsmuligheter, og et samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og arbeidslivet som kan bidra til å styrke både kvaliteten og tilgangen på arbeidskraft i regionen.

¹ NHOs kompetansebarometer 2023

Are Treindustrier Kaupanger er totalleverandør av trekonstruksjoner og opptatt av bærekraft både i utvikling av produkt, selskap og mennesker

Foto NHO Vestland

Nomek:

Integrering gjennom jobb

Nomek er spesialist på tynnplatebearbeiding og mekanisk produksjon. Bedriften i Stryn leverer miljøpåbygg, septikbiler, krok-biler og trekkvogner til kunder i Sør-Norge, Nord-Vestlandet, Sverige og Danmark.

Nomek har om lag 90 ansatte. Flere av disse er dyktige arbeidstakere fra utlandet som har flyttet til Stryn med familien sin. Blant annet har bedriften rekruttert 8 ukrainske flyktninger via Navs jobbspesialist-tjeneste.

Bedriften i Stryn påpeker at gode ordninger for å få flere flyktninger i jobb i bedriftene er god integreringspolitikk. Gjennom arbeidspraksis har flyktningene fått språkopplæring og tilrettelegging. Deretter har de gått videre til arbeidsavtale med lønnstilskudd fra Nav, før de har fått fast ansettelse i Nomek.

Gode ordninger for å få flere flyktninger i jobb i bedriftene er god integreringspolitikk.

Nomek

Foto: Nomek

Kapittel 3

Fem harde fakta om arbeidsmarkedet

Fem harde fakta om arbeidsmarkedet

En av de største utfordringene vi står overfor fremover er kampen om arbeidskraften. Når arbeidskraft blir en knapp ressurs, er det avgjørende at vi klarer å mobilisere, beholde og utvikle arbeidskraften, slik at størst mulig del av befolkningen er i arbeid og at vi jobber smartere. I det regionale arbeidskraftløftet har vi satt søkelys på *fem harde fakta* om arbeidsmarkedet: kompetansegap, for høyt sykefravær, for mange står utenfor arbeid, unge som ikke er i jobb eller utdanning og for kort arbeidsliv. Nå må vi snu disse harde faktaene om til muligheter.

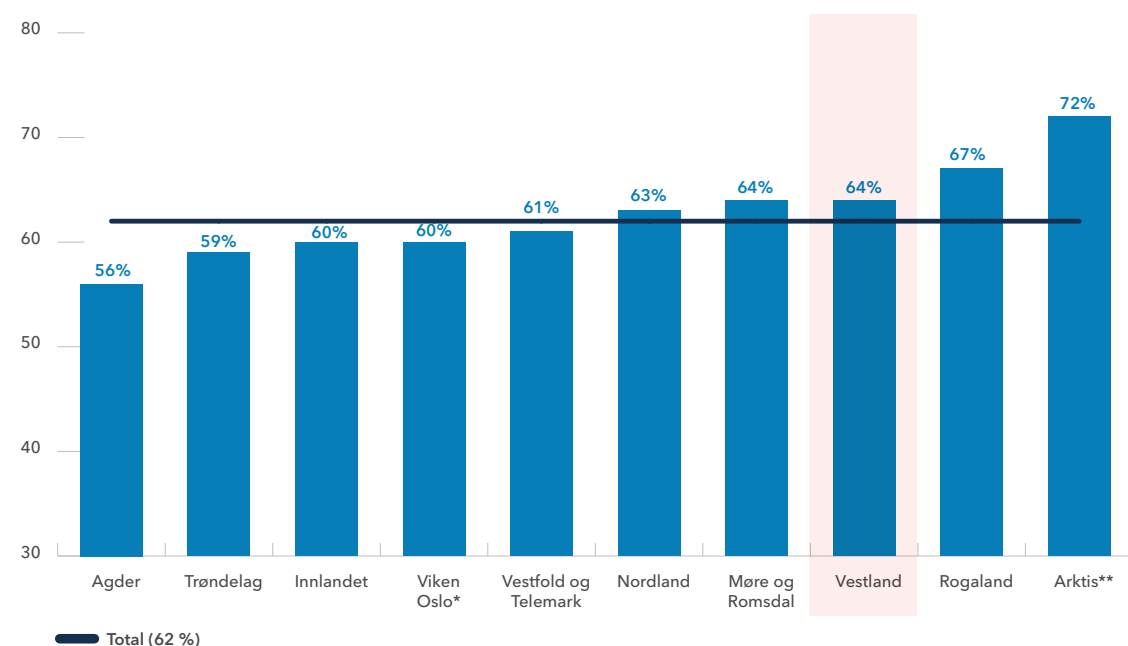
3.1 Kompetansegap: 6 av 10 bedrifter får ikke dekket kompetansebehovet

Norske bedrifter trenger ny kompetanse. Norsk økonomi er i stadig omstilling og arbeidskraften er i bevegelse mellom ulike virksomheter. Etter pandemien har hele seks av ti NHO-bedrifter svart at de mangler arbeidskraft eller nødvendig kompetanse.⁷ Spesielt innen IKT, yrkesfag og ingeniørfag er mangelen på kvalifisert

arbeidskraft stor. Konsekvensene er betydelige: Over en tredel av bedriftene rapporterer om negative effekter, som tapte kunder og markedsandeler. Nesten halvparten av disse har måttet skrinlegge eller utsette utviklingsprosjekter, mens mer enn 25 prosent har redusert driften.

FIGUR 8: REGIONALE TALL | Udekket kompetansebehov i bedriftene

Andel som svarer i stor eller i noen grad på spørsmålet "i hvilken grad de har et udekket kompetansebehov".

Kilde: NHO kompetansebarometer 2023

* Østfold, Akershus, Buskerud, Oslo
** Troms, Finnmark, Svalbard

⁷ NHOs kompetansebarometer 2023.

Hvorfor mangler bedriftene arbeidskraft og kompetanse?

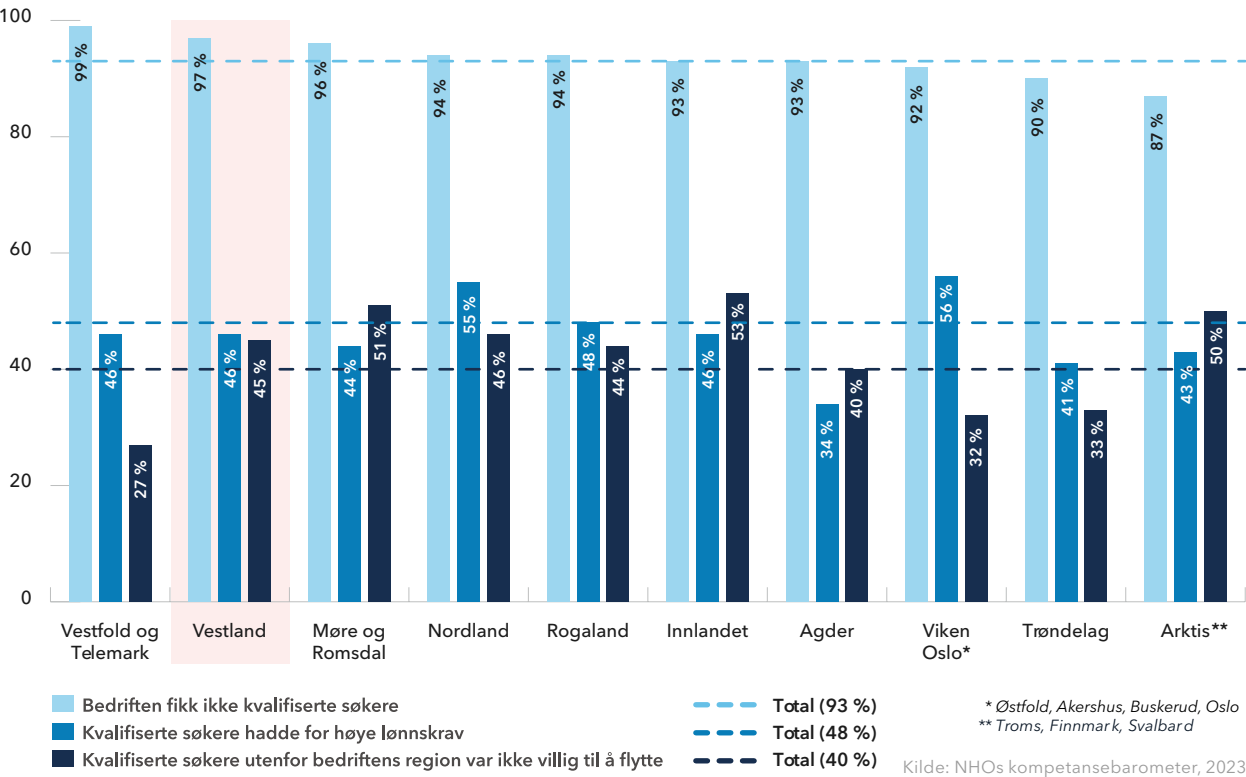
Når bedrifter melder om mangel på arbeidskraft, kan årsakene variere både i opplevelse og i de reelle forholdene som ligger bak:

- **Mangel på kompetanse i markedet:** Kompetansen bedriften trenger, er ikke tilgjengelig i markedet. For eksempel fordi det ikke blir utdannet nok kandidater med den etterspurte kompetansen eller kompetansen forsvinner ut av landet.
- **Søkerne har ikke kompetansen som trengs:** De som søker jobben, mangler kompetansen, erfaringen eller kunnskapen som skal til for å gjøre jobben.
- **Lønn og arbeidsvilkår:** Bedriften tilbyr ikke konkurransedyktig lønn eller arbeidsvilkår. Kvalifiserte arbeidstakere velger andre arbeidsgivere.
- **Geografisk beliggenhet:** Bedriften ligger i et område folk ikke ønsker å bo eller jobbe, og arbeidsoppgaver og gode arbeidsvilkår veier ikke opp for dette.
- **Utfordringer med tilrettelegging:** Det kan være krevende å ansette personer med behov for oppfølging eller tilrettelegging på arbeidsplassen, selv om kandidaten har eller kan tilegne seg ønsket kompetanse.
- **Tapt kompetanse:** Langtidssykefravær og tidlig pensjonering gjør at bedriftene mister tilgang på kompetanse som ellers kunne vært brukt.
- **For høye krav:** Stillingsannonser kan stille unødvendig høye krav til kunnskap, erfaring og kompetanse. Det kan skremme vekk søkere som egentlig kan utføre jobben.

Kompetansegapet i arbeidsmarkedet kan variere over tid. Blant annet har aldri, det grønne skiftet og digitalisering skapt ubalanser, der tilbudet av arbeidskraft ikke dekker etterspørselen. Pandemi og gjenåpning, kombinert med lavere innvandring forsterket ubalansen. Mange bedrifter sliter med å finne kandidater med ønsket kompetanse, erfaring og kunnskap blant annet fordi det utdannes for få personer innen enkelte fagområder.

Feil dimensjonering av utdanningssystemet fører til en mismatch mellom tilgjengelig og etterspurt kompetanse. For eksempel hadde NHOs bedrifter i 2023 behov for rundt 2 400 lærlinger, samtidig som 5 500 ungdommer søkte lære plass uten å få det. Dette understreker betydningen av å tilby de fagretningene i videregående opplæring som er etterspurt i arbeidslivet.

FIGUR 9: REGIONALE TALL | Utfordringer med å rekruttere og beholde arbeidskraft

⁸ Meld. St. 33 (2023-2024) En forsterket arbeidslinje - flere i jobb og færre på trygd.

Teknologiske endringer og digitalisering har også gjort at kompetansebehovene i mange bransjer endrer seg raskt, og gjør det nødvendig med kontinuerlig kompetanseutvikling blant ansatte som i utgangspunktet har riktig kompetanse.

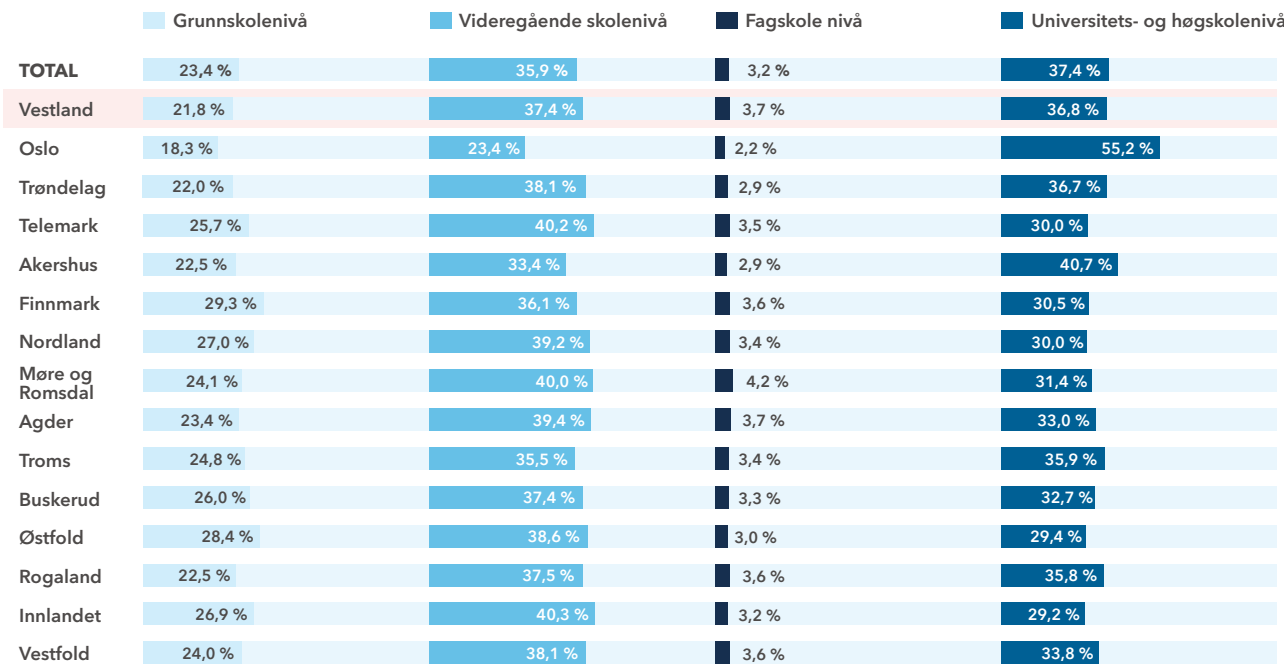
Tilgangen på arbeidskraft varierer stort mellom regioner. Mens de mest sentrale områdene med større bo- og arbeidsregion ofte har bedre tilgang til kvalifisert arbeidskraft, sliter mange distriktskommuner med å tiltrekke seg og beholde kompetente medarbeidere. Dette forsterker problemet for bedrifter som opererer utenfor de største byene.⁸

Mange har ikke formell kompetanse. Hver femte i yrkesaktiv alder mangler studie- eller yrkeskompetanse fra videregående skole.⁹ Dette høye tallet skyldes dels innvandring og at eldre generasjoner ikke hadde samme utdanningsmuligheter som i dag, men også at

mange ikke fullfører videregående skole. Manglende videregående skole innebærer en langt høyere risiko for å være utenfor arbeidsmarkedet, og bidrar derfor også til kompetansegapet vi ser i arbeidsmarkedet.

FIGUR 10: REGIONALE TALL | Høyeste fullførte utdanningsnivå

Andel av befolkningen 15-74 år

Kilde: SSB, 2023

6 av 10

NHO-bedrifter får ikke dekket sitt kompetansebehov

Kilde: NHO

1 av 5

mangler studie- eller yrkeskompetanse

Kilde: SSB

⁹ SSB, 2023: Tabell 08921: Utdanningsnivå, etter fylke, alder og kjønn 2023

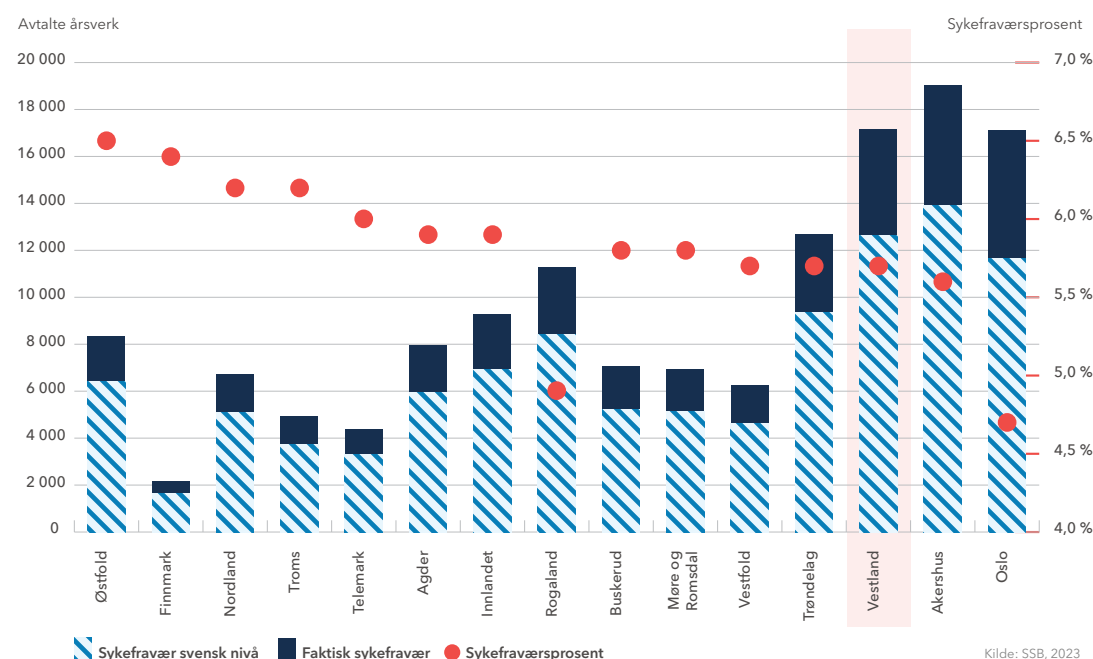

3.2 Høyt sykefravær: 170 000 årsverk går tapt

Norge har verdens høyeste sykefravær.¹⁰ Det er nesten dobbelt så høyt som de andre nordiske landene. Mens sykefraværet har falt i Sverige, Danmark, Finland og Nederland etter pandemien, har sykefraværet i Norge økt. Hadde vi hatt samme sykefravær som Sverige ville vi hatt over 40 000 flere årsverk i året.¹¹

FIGUR 11: REGIONALE TALL | Faktisk sykefravær (legemeldt) og potensialet for å redusere det*

Faktisk og potensielt sykefravær i tusen årsverk og i prosent av avtalte årsverk (h.a)

*Potensialet for reduksjon er målt utfra svensk sykefraværspersent

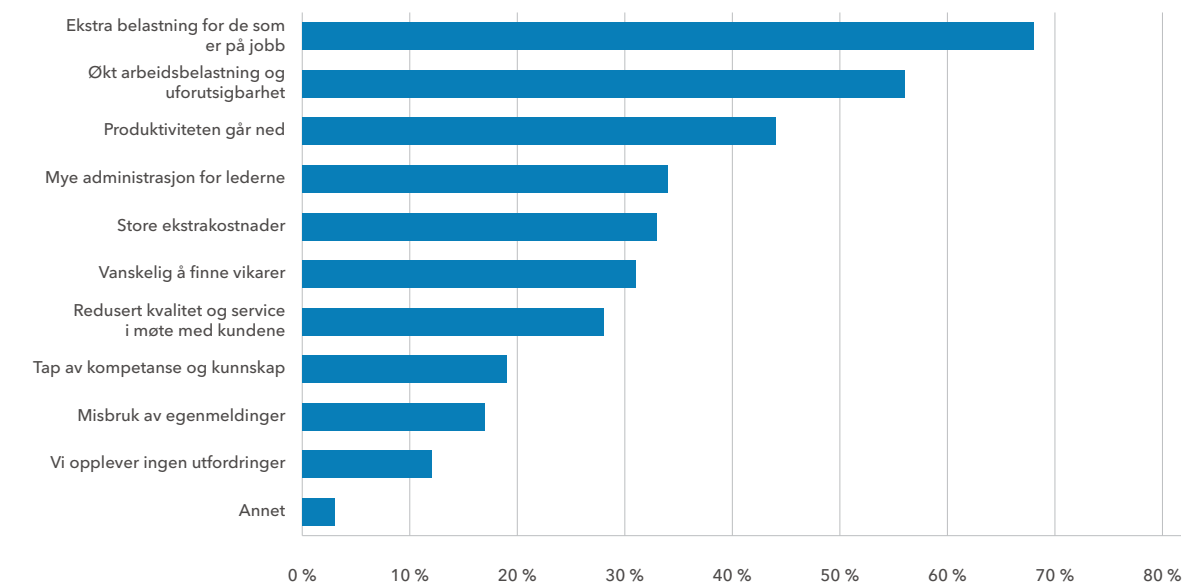
Et høyt sykefravær er problematisk av flere grunner

Sykefravær er dyrt. I 2024 utgjør offentlige utbetalinger til sykepenger 65,5 milliarder kroner – tre prosent av statsbudsjettet. I tillegg må bedriftene dekke om lag 30 milliarder kroner for sykepenger de første 16 dagene, pluss pensjonskostnader, arbeidsgiveravgift og ekstrautgifter til vikarer og overtid.¹²

Sykefravær betyr tapt verdiskaping. Sykefravær er et problem for både den ansatte og bedriften. For den enkelte kan det bety redusert livskvalitet og utfordringer med å holde på tilknytningen til arbeidslivet, mens bedriftene opplever at det blir ekstra belastning for dem som er igjen på jobb, mer uforutsigbarhet og lavere produktivitet, mer administrasjon og ekstrakostnader.

FIGUR 12: Bedriftenes utfordringer med sykefravær

Andel bedrifter. "Hva opplever din virksomhet som de største utfordringene knyttet til sykefraværet?"

Kilde: NHOs arbeidsmiljøbarometer 2024

Sykefraværet har vokst kraftig de siste årene. Dette til tross for ambisjoner fra myndighetene og partene i arbeidslivet om å redusere sykefraværet med ti prosent fra nivået i 2018. Helse og omsorg har mye høyere sykefravær enn andre sektorer. Videre er kvinner mer borte fra jobb på grunn av sykdom. I 2023 var kvinners sykefravær ca. 60 prosent høyere enn menns sykefravær. Mye av dette er forklart med graviditet og høyere risiko for en del sykdommer.¹³ Høyt sykefravær de siste årene skyldes også luftveislidelser og *long covid* som følge av pandemien. Det har også vært en kraftig økning i psykiske lidelser.

Hovedforklaringen på det økte sykefraværet er likevel at folk er sykmeldt lenger, ikke at flere blir sykmeldte.¹⁴

De aller fleste sykmeldingstilfellene er korte, men det er de lengre sykmeldingene som utgjør det meste av fraværet. Om lag 11 prosent av arbeidstakerne står for 80 prosent av sykedagene.¹⁵ Egenmeldt sykefravær er en forholdsvis liten del av det totale fraværet og har de siste årene ligget rundt 15 prosent, men med en svak trend oppover.

Sykefravær er ofte starten på veien ut av arbeidslivet. Sannsynligheten for at man kommer tilbake i arbeid er størst i starten, og blir mindre jo lenger man er syk. Langvarig sykefravær kan ende i uføretrygd og at arbeidstakeren blir stående utenfor arbeidslivet permanent.

Vi bruker nesten

100 mrd

på sykepenger hvert år (65,5 mrd kroner på statsbudsjettet + 30 mrd kroner fra bedrifter)

170 000

årsverk går tapt som følge av sykefravær (legemeldt og egenmeldt)

Kilde: SSB/NHO

¹⁰ Forskning.no (2024) Artikkel: Er vi virkelig sykest i verden?

¹¹ Meld. St. 31 (2023–2024) Perspektivmeldingen 2024.

¹² NHOs Økonomisk overblikk 3 (2024) Basert på SINTEFs undersøkelse kan ekstrakostnader, dvs. produksjonstap og eventuelle utgifter til vikar, overtid el., anslås til 21 000 kroner per uke sykefravær i 2024

¹³ Lima, I. (2024) Har kvinner høyere sykefravær fordi de oftere er syke?

¹⁴ SSB, 2023: Sykefraværstall for 2023

¹⁵ Rapport 2024: Rapportering fra faggruppen for IA-arbeidet: side 41.

3.3 For mange står utenfor: En av fire er ikke i jobb eller utdanning

Flere står lenge utenfor arbeidsmarkedet eller har aldri vært i arbeid. Mange forlater også arbeidslivet for tidlig. Sammen med arbeidsledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak utgjør denne gruppen en ressurs utenfor arbeid på om lag 1 million personer mellom 15 og 74 år.¹⁶ Gruppen utgjør hver fjerde i alderen 15-74 år, og nesten hver femte i alderen 20-66 år.

Mange innvandrere kommer ikke i jobb eller slutter i arbeidslivet for tidlig. Flere enn halvparten av alle som er helt arbeidsledige, og om lag hver fjerde som mottar arbeidsavklaringspenger er født utenfor Norge.¹⁷ Det er særlig kvinner og personer med bakgrunn fra enkelte land som står utenfor arbeidslivet. Lav utdanning og svake norskferdigheter kan gjør det vanskeligere for innvandrere å komme inn i arbeidslivet. De siste årene har tilstrømmingen av ukrainske flykninger bidratt både til en økning i antallet innvandrere som er sysselsatt, men også økt antallet som står utenfor.¹⁸

Andelen personer med funksjonsnedsettelse som står utenfor arbeidslivet er betydelig høyere enn i resten av befolkningen. Personer med funksjonsnedsettelse er en mangfoldig gruppe og type funksjonsnedsettelse har for eksempel betydning for sannsynligheten for å være i arbeid. Om lag 105 000 eller en av seks med nedsatt funksjonsevne som står utenfor arbeidslivet ønsker å jobbe.¹⁹

FIGUR 13: REGIONALE TALL: Ulike grupper utenfor arbeid
Antall i befolkningen 15-74 år

	Registrerte arbeidsledige	Deltakere på arbeidsmarkeds-tiltak	Under ordinær utdanning	Mottakere av arbeidsavklaringspenger / uføretrygd	Mottakere av AFP/ alderspensjon	Andre
HELE LANDET I alt: 4 148 028	41 351	51 569	275 343	340 406	376 792	217 259
Vestland I alt: 483 312	4 240	5 794	33 312	34 303	44 551	22 547

Kilde: SSB, 2023

¹⁶ SSB (2023). Tabell 13563 Tilknytning til arbeid, utdanning og velferdsordninger (kommunefordelt statistikk)
¹⁷ Nav (2024). Hovedtall om arbeidsmarkedet og mottakere av arbeidsavklaringspenger. <https://www.Nav.no/no/Nav-og-samfunn/statistikk/arbeidssokere-og-stillinger-statistikk/hovedtall-om-arbeidsmarkedet> • <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/arbeidsavklaringspenger>
¹⁸ SSB (2023): Noko lågare sysselsetting blant innvandrarar i 2023 – SSB | ¹⁹ NOU 2023: 13 På høy tid– Realisering av funksjonshindredes rettigheter
²⁰ Meld. St. 33 (2023-2024) En forsterket arbeidslinje – flere i jobb og færre på trygd | ²¹ NHOs medlemsundersøkelse desember 2023

4 av 10

bedrifter har ansatt personer som trenger ekstra oppfølging eller tilrettelegging

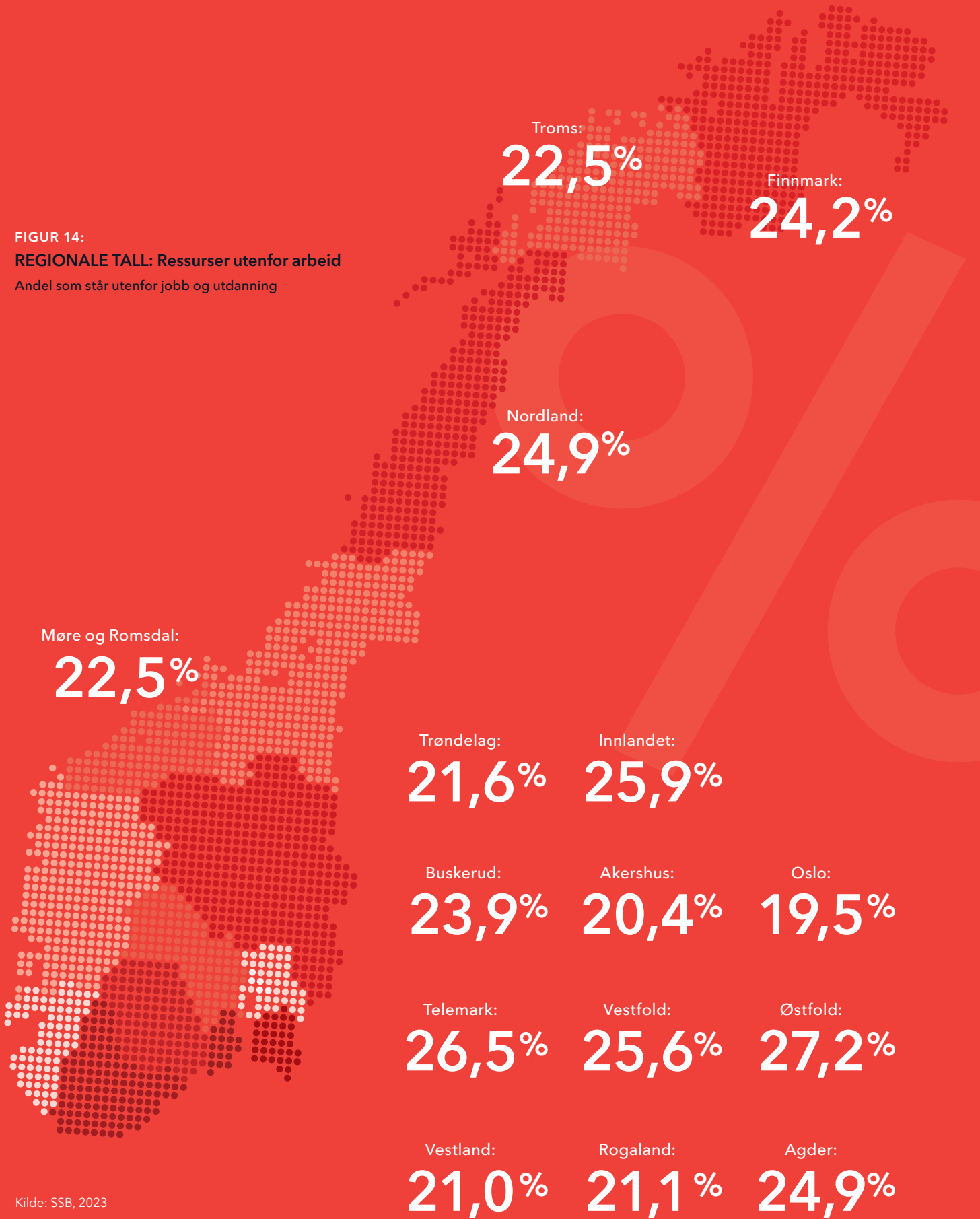
Kilde: NHO

Halvparten som står utenfor arbeidslivet, mottar en helse-relatert ytelse. Muskel- og skjelettplager og psykiske lidelser er de vanligste årsakene til sykmeldinger, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd.²⁰ Mange har uføretrygd de siste årene før de går over på alderspensjon, og nær 30 prosent mellom 65 og 67 år er uføre.

Mange som står utenfor arbeidslivet kan trolig jobbe, men da noe redusert.

Mange bedrifter er villige til å ansette de som står lenger unna arbeidslivet. NHOs medlemsundersøkelse fra desember 2023 viser at fire av ti bedrifter i løpet av de siste tre årene har ansatt personer som trenger ekstra oppfølging eller tilrettelegging. Seks av ti jobber aktivt med denne type rekruttering. Samme undersøkelse og erfaringene fra NHOs Ringer i vannet-arbeid viser at kandidatens motivasjon, økonomisk tilskudd, oppfølging fra Nav eller tiltaksleverandør før og etter ansettelse og muligheten for å vurdere kandidaten gjennom praksis er avgjørende for at bedriftene ansetter.²¹

FIGUR 14:
REGIONALE TALL: Ressurser utenfor arbeid
Andel som står utenfor jobb og utdanning

3.4 Unge: 120 000 unge er ikke i jobb eller utdanning

Mange unge er ikke i utdanning og jobb. Flere enn en av ti eller 120 000 i alderen 15 til 29 år var ikke i arbeid eller under utdanning i 2023. Halvparten mottok ulike ytelser fra Nav.

Unge i utenforskap har ofte sammensatte problemer knyttet til skole, arbeid, helse og levekår. Særlig psykiske

lidelser er den store driveren til at ungdommer ikke er i jobb eller utdanning.

I 2023 var andelen utenfor arbeidslivet litt over tre ganger høyere blant unge innvandrere enn for den unge befolkningen ellers. Forskning tyder også på at utenforskap i flere tilfeller går i arv.²²

FIGUR 15: REGIONALE TALL: Unge etter arbeidsmarkedsstatus

Antall og andel av befolkningen 15-29 år

	Under ordinær utdanning	Sysselsatte	Registrerte arbeidsledige	Deltagere på arbeidsmarkeds-tiltak	Mottakere av arbeidsavklarings-penger/uføretrygd	Andre
TOTAL	24,7 %	63,7 %	1,1 % (10989)	1,6 % (16487)	2,6 % (26748)	6,4 % (66111)
Agder	26,2 %	61,2 %	1,3 % (801)	1,9 % (1134)	3,7 % (2245)	5,7 % (3444)
Akershus	29,2 %	59,5 %	1,0 % (1242)	1,3 % (1680)	2,2 % (2722)	6,8 % (8434)
Buskerud	25,6 %	61,9 %	1,1 % (499)	1,6 % (735)	3,1 % (1429)	6,7 % (3116)
Finnmark	19,2 %	68,4 %	1,0 % (148)	1,6 % (228)	2,8 % (397)	7,0 % (1008)
Innlandet	24,4 %	63,3 %	1,0 % (635)	1,9 % (1207)	3,3 % (2062)	6,2 % (3919)
Møre og Romsdal	25,1 %	63,9 %	0,9 % (457)	1,8 % (855)	2,6 % (1258)	5,7 % (2743)
Nordland	21,2 %	66,5 %	0,8 % (325)	2,4 % (1040)	2,9 % (1232)	6,2 % (2629)
Oslo	21,4 %	67,6 %	1,2 % (1844)	1,0 % (1538)	1,5 % (2378)	7,4 % (11806)
Østfold	27,1 %	59,1 %	1,5 % (815)	2,0 % (1073)	3,7 % (1983)	6,6 % (3539)
Rogaland	24,5 %	65,1 %	0,9 % (834)	1,7 % (1577)	2,5 % (2327)	5,4 % (5115)
Telemark	26,5 %	60,3 %	1,4 % (432)	1,9 % (563)	3,1 % (937)	6,7 % (2021)
Troms	20,4 %	68,8 %	0,7 % (234)	1,6 % (538)	2,5 % (818)	6,0 % (2005)
Trøndelag	24,1 %	64,4 %	0,9 % (872)	1,8 % (1734)	2,7 % (2614)	6,1 % (5953)
Vestfold	26,8 %	59,7 %	1,6 % (661)	1,7 % (733)	3,3 % (1387)	7,0 % (2962)
Vestland	24,7 %	64,7 %	0,9 % (1190)	1,5 % (1852)	2,3 % (2959)	5,9 % (7417)

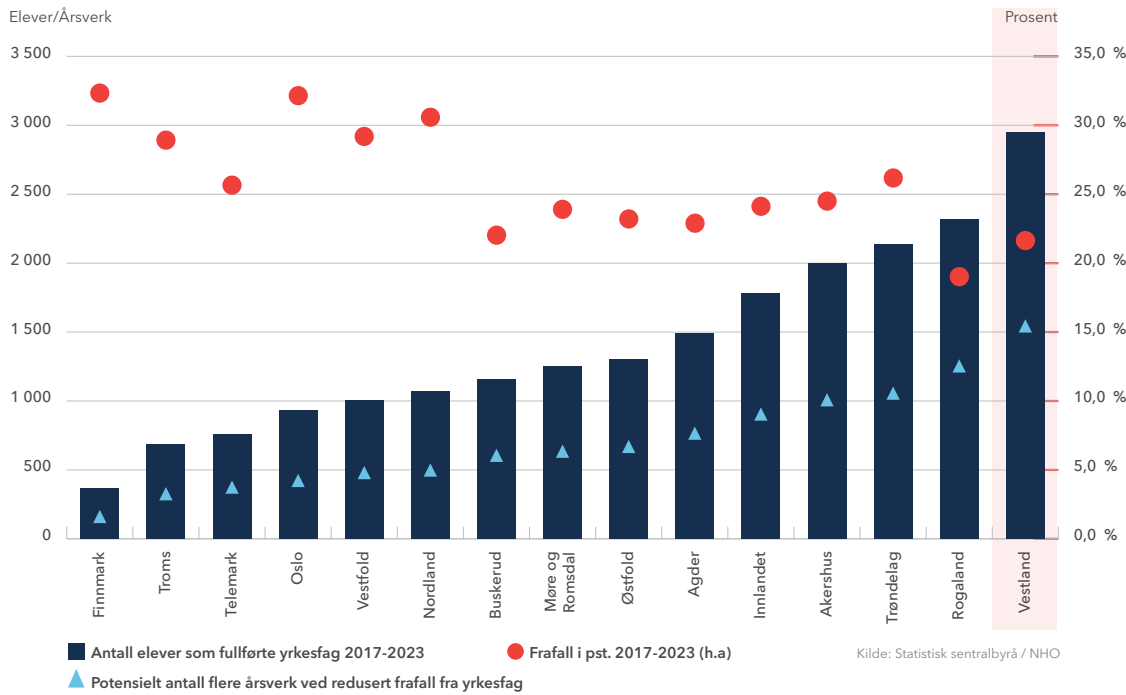
Kilde: SSB, 2023

Fullført videregående er ofte et minstekrav for å delta i arbeidslivet.²³ Arbeidsledighet blant unge uten vitnemål fra videregående skole er langt høyere enn for dem som fullfører. Selv om frafallet fra videregående opplæring har falt er den fortsatt nær 20

prosent.²⁴ I 2023 hadde 18 prosent av unge ikke fullført videregående på normert tid (5/6 år), og for yrkesfag er tallet hele 30 prosent. Det forverrer utfordringene med å dekke kompetansebehovet i arbeidslivet.

FIGUR 16: REGIONALE TALL: Fravall yrkesfag

Fullførte 2017-2023 og potensiale*. Andel ikke fullført (h.a)**

*Potensiale for flere årsverk ved høyere fullføringsgrad fordelt på regionene **Andel av alle elever i yrkesfaglig studieretning som har sluttet underveis, ikke bestått innen 5/6 år eller gjennomført VG3 men ikke gått opp til fag-/ svenneprøve

For unge som først faller utenfor arbeidslivet, kan utenforskapet bli mer varig. Jo lenger tid de tilbringer utenfor arbeidslivet, desto større blir risikoen for at de aldri klarer å komme seg i jobb. Andelen uføretrygdede i befolkningen under 30 år har doblet seg de siste ti årene. To av tre er uføretrygdet på grunn av psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser. Andre større diagnose-grupper er sykdommer i nervesystemet og medfødte funksjonsvariasjoner og kromosomavvik.²⁵

Ungt utenforskap koster. Både for samfunnet og for de unge som rammes. Hver ungdom på uføretrygd koster i snitt 16 millioner kroner sammenlignet med en

som er i arbeid.²⁶ For hver ungdom utenfor arbeidslivet går arbeidslivet også glipp av et hode og et par sårt tiltrengte hender. For den enkelte kan utenforskap være svært ødeleggende for fremtidige jobbmuligheter, økonomisk selvstendighet og helse.

Tidlig kontakt med arbeidslivet er positivt. Ungdom får gjerne sin første kontakt med arbeidslivet gjennom sommerjobber eller ekstrajobber mens de fremdeles er i skole og utdanning. Undersøkelser tyder på at tidlig kontakt med arbeidslivet er positivt for senere yrkeskarriere.²⁷

Unge er her definert som personer i aldersgruppen

15 - 29 år

120 000

unge mellom 15-29 år står utenfor arbeidsliv og utdanning

Kilde: SSB

²² Dahl, G. B. and Gielen, A. C. (2021). Intergenerational spillovers in disability insurance. American Economic Journal: Applied Economics, forthcoming.

²³ OECD Education at a Glance 2023.

²⁴ Navs Omverdensanalyse 2023. Nav-rapport nr. 4 - 2023

²⁵ Nav (2024). Statistikk over AAP, uføre og nedsatt arbeidsevne.

²⁶ Fra 19-62 år. Skriftlig spørsmål til Stortinget: Dokument nr. 15:782 (2020-2021)

²⁷ SSB(2023). 17-åringer med sommerjobb fikk betydelig høyere inntekt som voksne

Bedrifter kan også nyte godt av å ta inn arbeidstakere tidlig. Arbeidspraksis gjennom skole og studier, trainee- og lærlingeordninger gir bedriftene mulighet til å treffe fremtidige arbeidstakere og bygger felles nettverk mellom unge og arbeidsgivere. Møte med arbeidslivet under skolegangen, slik som arbeidsuke, OD-dag, bedriftsbesøk og bedriftspresentasjoner er med på å forberede unge på hva som vil møte dem og gi bedriftene mulighet til å markedsføre sin bedrift og bransje overfor fremtidige arbeidstakere.

3.5 For kort arbeidsliv: Bare 1 av 3 over 55 år er i jobb

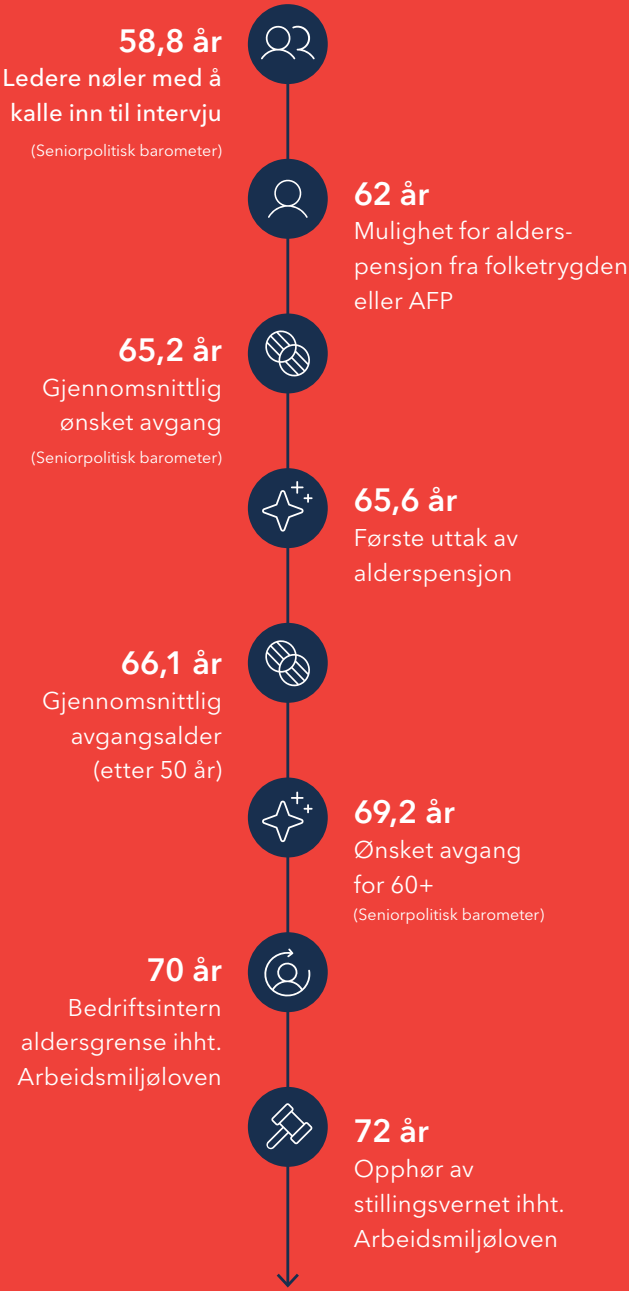
Den eldste gruppen i arbeidslivet - fra 55 til 74 år - omfatter over 1,2 millioner personer. I dag er bare hver tredje av disse i jobb.²⁸ Andelen som er i jobb avtar med økende alder, og flere forlater arbeidslivet og blir pensjonister. Fremover er det grunn til å forvente at flere i denne gruppen vil stå lenger i jobb.

Tidlig avgang fra arbeidslivet fjerner en viktig arbeidskraftressurs. For samfunnet betyr færre arbeidsår en forverring av arbeidskraftunderskuddet. For næringslivet innebærer tidlig avgang fra arbeidslivet tap av viktig kompetanse. Lang erfaring, kunnskap og nettverk som eldre arbeidstakere har bygget opp gjennom yrkeslivet forsvinner fra arbeidsplassen. For den enkelte betyr et kortere yrkesliv som regel lavere pensjonsutbetalinger. Arbeidsplassen er også en viktig sosial arena, som kan gå tapt ved tidlig pensjonering og føre til mindre aktivitet og økt risiko for helseutfordringer.

Om arbeidslivet forlenges med ett år vil vi få 47 000 flere årsverk. Da folketrygdens pensjonsytelse kom i 1967 for 70-åringer, og senere senket til 67 i 1973, var forventet levealder langt lavere enn i dag. Nå lever vi lenger, og er friske lenger enn før. De fleste eldre har også hatt mindre fysisk slitsomme arbeidsliv sammenlignet med tidligere. Bedre helse, pensjonsreform og høyere utdanning gjør at regjeringen anslår at vi kommer til å jobbe to år lenger enn i dag i 2060. Ytterligere ett år til i jobb kan gi enda 47 000 flere årsverk.

²⁸ SSB (2023). Én av tre seniorer er i jobb

Faktisk avgangsalder, ønsket avgangsalder og aldersgrenser

Kilder:
SSB, Nav, Seniorpolitisk barometer, Lovdata

Friskere aldring betyr at arbeidslivet kan forlenges. Likevel tyder undersøkelser på at det kan være vanskeligere for seniorer å få ny jobb, at seniorer ikke alltid blir inkludert når ny teknologi og nye arbeidsprosesser skal tas i bruk, og at de er mer sårbare ved omstillinger og nedbemanninger. Mange seniorer opplever også en forventning om å gå av med pensjon før de selv ønsker det, enten gjennom direkte press eller subtile signaler.²⁹ I tillegg bidrar ulike seniortiltak til å redusere tilbudet av arbeidskraft. En ekstra ferieuke til alle over 60 trekker 4 500 årsverk ut av arbeidslivet.

Bedriftene er positive til eldre arbeidskraft. NHOs medlemsundersøkelser viser at ni av ti bedrifter har ansatte over 55 år. Seks av ti gjør ulike tiltak for lengre arbeidsliv, men bare en av ti har satt mål om økt

avgangsalder. Bedriftene er særlig fornøyde med egne senioransatte, men de er noe mer skeptiske til å ansette nye. Åtte av ti svarer likevel at det er aktuelt å ansette personer over 55 år ved behov for nyrekruttering. Samtidig har tre av ti faktisk ansatt noen fra denne aldersgruppen det siste året.³⁰ Det er imidlertid lavere jobbmobilitet blant de eldste og derfor færre søkere fra denne aldersgruppen.

47 000

ekstra årsverk dersom vi jobber ett år ekstra

Kilde: Perspektivmeldingen

FIGUR 18: REGIONALE TALL: Andel i jobb og avgangsalder fra jobb
Andel av befolkningen 15-74 år. Avgangsalder for personer som er i jobb ved 50 år.

	25-54 (%)	55-66 (%)	67-74 (%)	Avgangsalder (år)
TOTAL	71,3 %	69,1 %	21,3 %	66,1
Akershus	73,9 %	73,5 %	21,8 %	66,3
Vestland	71,5 %	71,9 %	21,6 %	66,4
Møre og Romsdal	71,7 %	71,4 %	22,4 %	66,4
Trøndelag	70,4 %	70,6 %	21,5 %	66,1
Rogaland	72,6 %	70,3 %	19,4 %	66,0
Troms	70,8 %	69,0 %	23,4 %	66,4
Buskerud	71,2 %	68,7 %	22,2 %	66,1
Oslo	72,8 %	67,8 %	21,7 %	66,2
Nordland	70,8 %	67,6 %	21,7 %	66,6
Finnmark	69,5 %	67,4 %	22,4 %	66,1
Innlandet	69,7 %	67,3 %	23,0 %	66,1
Vestfold	70,3 %	66,8 %	20,1 %	65,7
Agder	67,4 %	65,4 %	20,3 %	66,0
Telemark	68,6 %	65,3 %	20,6 %	65,8
Østfold	68,0 %	62,8 %	18,7 %	65,4

Kilder: SSB, 2023. Nav, 2023

²⁹ Kunnskapsenter for lenger arbeidsliv, notat 2024: Rekruttere og beholde elder arbeidstakere - hva sier seniorpolitisk barometer?

³⁰ NHOs medlemsundersøkelser 2023 og 2024.

Kapittel 4

Potensialet for å øke tilbudet av arbeidskraft

Potensialet for øke tilbudet av arbeidskraft

Det finnes flere veier til økt sysselsetting. Utsatt avgang fra arbeidslivet er en lavhengende frukt. Det er samtidig et stort potensial i å redusere sykefravær, bremse overgangen til uføretrygd og få flere uføre i arbeid. Å øke sysselsetting blant innvandrere og mindre ufrivillig deltid vil også trekke opp tilbudet av arbeidskraft betydelig. Hvis kvinner hadde hatt samme sysselsettingsandel som menn, ville nesten 120 000 flere vært i jobb. Og hvis andelen menn i jobb hadde vært den samme som gjennomsnittet var i årene 1970-2000, hadde også sysselsettingen økt med ytterligere 50 000.³¹

Kortere studietid og økt fullføring av yrkesfaglig utdanning vil også kunne øke sysselsettingen. Tabellen under oppsummerer et potensiale for å øke yrkesdeltakelsen for ulike grupper.

Det er også flere tiltak som kan bidra til å redusere kampen om arbeidskraften, blant annet knyttet til hvordan vi kan jobbe smartere gjennom ny kompetanse, teknologi, organisering av arbeidsoppgaver og arbeidstid. Det er også mulig å hente arbeidskraft via arbeidsinnvandring. Det er ikke behandlet i denne rapporten.

Bilde: Dag G. Nordsveen / CC BY-NC-SA 4.0

FIGUR 19: REGIONALE TALL: Potensialet for å øke tilbudet av arbeidskraft
I årsverk

	REDUSERE SYKEFRAVÆRET TIL SVENSK NIVÅ	FLERE UFØRE I JOBB OG REDUSERE ANTALL NYE UFØRE	ØKT FULLFØRING YRKESFAG	STÅ ETT ÅR LENGER I JOBB*
Østfold	1 937	8 195	669	11 078*
Finnmark	511	1 718	164	2 071
Nordland	1 615	6 022	497	1 963
Troms	1 197	3 629	327	2 071
Telemark	1 104	4 558	375	3 763
Agder	2 004	8 468	769	2 820
Innlandet	2 359	9 823	903	3 740
Rogaland	2 875	8 459	1 254	4 204
Buskerud	1 815	5 528	604	11 078*
Møre og Romsdal	1 811	4 983	637	2 721
Vestfold	1 639	6 055	477	3 763
Trøndelag	3 323	10 258	1 053	4 283
Vestland	4 530	10 949	1 543	5 849
Akershus	5 136	10 577	1 007	11 078*
Oslo	5 465	9 479	424	4 809
Totalt	37 923	108 700	10 700	47 300

* samlet for gammel fylkesstruktur, så det står samme sum for de gamle fylkene i Viken, og kan ikke summeres opp.

Kilder: Perspektivmeldingen 2024/NHO

³¹ NHOs Økonomisk overblikk 4, 2024

Samarbeidet mellom Nav og bedriftene – noen råd fra innspillmøtene i Vestland

- Bedre kunnskap og forståelse av ulike bransjer blant Nav-ansatte øker sjansen for vellykket rekruttering.
- Det må gis bedre opplæring og grunnkompetanse før kandidater går videre i bedrift.
- Det trengs klarere retningslinjer for hvem som skal sørge for kompetanseutvikling og dekke kostnadene.
- En fast kontaktperson i Nav over tid er en suksessfaktor
- Omstillingsevne er nødvendig for at relevante kurs kan starte opp raskt.
- Tilskudd og støtteordninger varierer fra år til år, noe som kan være utfordrende.
- Det bør avholdes jevnlig dialogmøter mellom bedrifter og Nav.
- Det må være enighet på forhånd om hva som skjer hvis en kandidat ikke fungerer i stillingen.
- Det må stilles strengere krav til sykefravær og tettere samarbeid mellom arbeidsgiver og ansatt for å redusere unødvendige sykmeldinger.
- Nav må tydelig formidle bedriftenes krav til kandidater.

FOTO©Bravida

Vellykkede grep i bedriftene som andre kan lære av

- La ungdommer jobbe sammen med fagarbeidere for å vekke interesse for fagbrev og yrket.
- Vektlegg personlige egenskaper og verdier fremfor kun formell kompetanse ved ansettelser.
- Ansett kandidater basert på praktisk erfaring, og tilby full opplæring internt i bedriften.
- Inngå samarbeid med Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF) om voksenopplæringstiltak og relevante kurs.
- Ta hensyn til ansattes livsfase, som unge, småbarnsforeldre og eldre arbeidstakere, og tilby fleksible rammer og tilpassede arbeidsforhold.
- Utnytt ekspertbistand fra Nav Arbeidslivssenter for å få hjelp til rekruttering og kompetanseutvikling.
- Tilby støtte og hjelpemidler for ansatte med særlige behov, som for eksempel lese- og skrivevansker.

Manikyr
Foto: Ramsvik Frisør

Ramsvik: Har redusert sykefraværet

Ramsvik-gruppen er en av Vestlandets største frisørkjeder med 11 salonger i Bergensregionen. Ved salongen på Vestkanten har de gjort grep for å redusere sykefraværet, som nå er nede i 2,6 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis (andre kvartal 2024).

Frisørkjeden har 100 ansatte frisører. De aller fleste er kvinner med små barn. Ramsvik strekker seg langt for å tilrettelegge for ansatte, slik at for eksempel gravide kan stå lenger i jobb, og at ansatte i perioder kan jobbe i redusert stilling dersom det er ønskelig for å balansere arbeid og familie.

Ramsvik har også et tett samarbeid med Nav Arbeidslivssenter. Raskere dialogmøter med sykmelder og Nav, og tidlig involvering av tillitsvalgte og verneombud, bidrar til effektiv oppfølging av de ansatte.

For å sikre et godt arbeidsmiljø og forebygge belastningsskader, har Ramsvik stort fokus på ergonomi og riktige arbeidsstillinger. Bedriften har også en avtale med fysioterapeut for oppfølging av ansatte. I tillegg har de ansatte rask tilgang på helsehjelp gjennom privat helseforsikring.

Kapittel 5

Ti tiltak i Vestland

Ti tiltak i Vestland

For å møte utfordringene knyttet til arbeidskraft og kompetanse i Vestland, har bedriftene identifisert flere viktige tiltak for å øke tilgangen på kvalifisert arbeidskraft.

De fremhever blant annet at grunnopplæring og kurs som gir en prøvesmak på ulike fag og yrker, kan bidra til høyere yrkesdeltakelse. Videre etterspørres økt støtte til ordningen «Fagbrev på jobb»*, slik at bedriftene kan ta inn flere lærlinger og gi ansatte muligheten til å ta fagbrev mens de er i jobb.

Bedriftene understreker også viktigheten av å bruke flere rekrutteringskanaler for å nå ut til nye medarbeidere, spesielt de som står utenfor arbeidslivet. Dette kan for eksempel gjøres gjennom samarbeid med arbeidsmarkedsbedrifter, Nav og egne prosjekter for å kvalifisere arbeidstakere. I tillegg påpekes behovet for å styrke karriereveiledningen, både for ungdom som trenger mer informasjon om yrker og fag, og for eldre arbeidstakere som ønsker å skifte til mindre krevende jobber.

Under har Nav og NHO i fellesskap utarbeidet en liste med ti konkrete tiltak som kan styrke arbeidsmarkedet og bidra til en mer bærekraftig kompetanseutvikling i regionen.

1.

Sørge for at karriereveiledere ved ungdomsskoler, videregående skoler og opplæringssentre får årlig oppdatering om næringslivets behov for kompetanse.

Karriereveilederne snakker til tusenvis av ungdommer i hele fylket og gir dem råd om valg av studielinjer. Det er avgjørende at de har kunnskap om hva slags kompetansebehov bedriftene i Vestland har, for å kunne gi best mulig råd.

2.

Jobbe for å øke andel elever som går ut i lære.

Fortsatt er det forholdsvis mange elever som ikke får lære plass etter å ha fullført andre år på videregående skole. Det er store forskjeller mellom ulike regioner i fylket. I Nordhordland har «Kompetanseprosjektet» bidratt til at

alle elever får tilbud om læreplass i år. Vi ønsker å bidra til kunnskapsdeling for å øke andelen som får lære plass i hele Vestland.

3.

Sørge for at flere unge får erfaring fra arbeidslivet gjennom prosjektet "Sommerjobb 2025", og at flere får tilbud om arbeidserfaring.

«Sommerjobb 2025» er et samarbeid med Vestland fylkeskommune, LO Vestland og flere sparebanker, som skal gi flere mulighet til å få tidlig arbeidserfaring. Vi ønsker også å vurdere om prosjektet «Læring i Næring»** er egnet for å spres til flere steder i fylket. Gjennom «Læring i Næring» får elever i 10. klasse tilbud om jobb hos lokale bedrifter i høst- og vinterferien.

4.

Lage flere skreddersydde kvalifiseringsløp og bransjespesifikke kurs innenfor fagene næringslivet har størst behov for.

Flere bedrifter samarbeider med Nav om kurs og kvalifiseringsløp for å dekke sitt kompetansebehov. Erfaringene er gode, og vi ønsker å bidra til at flere bedrifter inngår slike samarbeidsavtaler. I tillegg ønsker vi at flere bedrifter samarbeider om arbeidstrening for de som står utenfor arbeidslivet, som for eksempel «Broen til jobb» hvor det gis språkopplæring kombinert med praksis i bedrift.

5.

Arbeide for at flere i Vestland skal få ta fagbrev gjennom jobb

«Fagbrev på jobb» er en mulighet for ufaglærte til å ta fagbrev samtidig som de er i lønnet arbeid. I dag er dette en ordning som er forholdsvis lite brukt i Vestland. Flere bedrifter ønsker å ta i bruk ordningen, og vi ønsker derfor å være en pådriver for at dette skal være mulig.

6.

Arrangere årlige webinarer for bedrifter om hvordan lykkes med oppfølging av sykefravær, hvordan lykkes med inkluderende rekruttering og hvordan lykkes med å få folk til å stå lenger i jobb.

Det er mange gode eksempler på bedrifter i Vestland som lykkes godt med dette i dag, og både NHO, Nav og andre aktører har også gode verktøy å dele. Vi vil gjøre Nav Arbeidslivssenter sine tilbud til arbeidsgivere bedre

7.

Gi bedriftene bedre oversikt over rekrutteringsmuligheter og hvilke tjenester som tilbys. Samarbeide med utvalgte bedrifter for å gjøre informasjonen mest mulig brukervennlig.

For mange bedrifter oppleves det vanskelig å få oversikt over alle aktører som hjelper med rekruttering. Derfor vil vi bidra til å samle dette og gjøre det mer tilgjengelig for bedriftene. Bedriftene kan rekruttere blant annet ved å bruke jobbmatchen til NHOs bransjeforening «Arbeid & Inkludering»***, gjennom Nav og deres ulike tjenester, eller ved å bli lærebedrift.

8.

Etablere flere strategiske samarbeidsavtaler mellom Nav og bedrifter.

Strategiske samarbeidsavtaler forplikter både bedriftene og Nav. Bedriftene blir forpliktet til å bruke Nav som rekrutteringspartner og delta på jobbarrangementer i regi av Nav. Nav forplikter seg samtidig til å bistå med rekruttering, kvalifisering og oppfølging i sykefravær-arbeidet. Bedriften får også en hovedkontakt hos Nav og et tverrfaglig ressursteam som bistår med ulike tjenester.

* <https://www.vestlandfylke.no/utdanning-og-karriere/voksen/fagbrev-pa-jobb/>

** <https://www.nonl.no/laering-i-naering>

*** <https://www.nho.no/samarbeid/inkludering-i-arbeidslivet/slik-kan-du-rekruttere-fra-hele-befolkningen/>

Ti tiltak i Vestland

9.

Bidra til at flere personer med funksjonsnedsettelse rekrutteres til jobber. Gjennomføre samarbeidsmøter med bruker- og interesseorganisasjoner om tiltak som kan få flere personer med funksjonsnedsettelse i jobb.

Omtrent 60 prosent av personene med funksjonsnedsettelse er utenfor arbeidslivet, ifølge SSB. Samtidig vet vi at rundt 30 prosent av de med funksjonsnedsettelse som står utenfor arbeidslivet, har et ønske om å komme i arbeid****.

10.

Arrangere arbeidslivsmesser og rekrutteringstreff for å koble bedrifter med arbeidssøkere.

De siste årene er det arrangert en rekke arbeidslivsmesser som har bidratt til å koble arbeidssøkere med bedrifter i Vestland. Vi ønsker derfor å lage et større samarbeid om dette sammen med de bransjene som har størst behov for å rekruttere, og bidra til at flere får tak i kompetansen de trenger.

Det er kjempeviktig å legge til rette for deltidsarbeid og tilpassing til de ulike livsfasene som kollegene våre er i. Vi har hatt stort hell med å legge til rette i ulike faser. Mange har jobbet hos oss hele karrieren sin.

Ramsvik

**** <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/?ch=2>

Det er store fordeler for arbeidsmiljøet av å koble sammen ansatte fra ulike generasjoner.

Foto: LOS Cable Solutions

Los Cable Solutions:

Ser verdien av eldre ansatte

LOS Cable Solutions er en del av LOS Gruppen og spesialister på prosjektering og installasjon av høyspenningsanlegg. De vel 40 ansatte er ingeniører, anleggsledere og energimontører med spesialkompetanse.

For å motivere eldre ansatte til å jobbe utover pensjonsalder, tilbyr bedriften fleksibilitet og mulighet til å påvirke balansen mellom jobb og fritid. De kan også selv velge hvor i produksjonen de ønsker å bidra, for å øke motivasjonen til å være med videre.

Denne tilretteleggingen bidrar til lavt sykefravær, og bedriften ser store fordeler for arbeidsmiljøet av å koble sammen ansatte fra ulike generasjoner.

Til slutt

Statistikkgrunnlag

Statistikkgrunnlag

Yrkesaktiv alder 15-74 år

I rapporten benyttes gjennomgående 15-74 år som yrkesaktiv alder. Lengden på yrkeslivet har ikke holdt tritt med hvor lenge vi lever og at vi studerer lengre. Da Folketrygden ble innført i 1967 kunne en person som jobbet til 67 år forvente å være pensjonist i 14 år. Nå vil en person som jobber til 67 år kunne forvente 19 år som pensjonist, med 18 år for menn og 20 år for kvinner. Pensjonsreformen har gjort det mulig å gå av med alderspensjon ved 62 år, eller å kombinere arbeid med pensjonsutbetaling. Potensielt gir dette fem ytterligere år som pensjonist. Samtidig har yrkeslivet blitt kortere fordi unge i gjennomsnitt bruker lenger tid i utdanning, og dermed kommer senere i full jobb. Gjennomsnittlig antall år i utdanning har økt fra rundt 12 år i 1971 til om lag 18 år i 2023.

Hvem defineres som sysselsatt?

En person regnes som sysselsatt hvis hun eller han har utført betalt arbeid i minst én time siste uke, enten som ansatt eller selvstendig næringsdrivende. Dette inkluderer også personer som midlertidig er fraværende fra jobben sin på grunn av sykdom, permisjon ferie eller lignende årsaker. Sysselsatte utgjør den største delen av den samlede arbeidsstyrken, som er summen av de som er sysselsatte og de som aktivt søker arbeid (arbeidsledige). En student eller mottaker av trygd/pensjon som også jobber noe, regnes også som del av gruppen sysselsatte.

Datagrunnlag for regionene

I det regionale arbeidskraftløftet fokuserer vi på lokale og regionale utfordringer. I rapporten er utfordringene kartlagt på fylkesnivå, men i det videre arbeidet vil vi også se nærmere på underregioner - bl.a. bo- og arbeidsmarkedsregioner. Datagrunnlaget i rapporten er derfor hentet fra SSBs sysselsettingsstatistikk fordelt på kommunenivå.

Potensialet for økt yrkesdeltakelse

Potensialet for økt yrkesdeltakelse i fylkene/regionene tar utgangspunkt i måltallene for vekst i sysselsetting og årsverk i regjeringens perspektivmelding. Det er lagt til grunn at et årsverk utgjør 230 dagsverk.

Tapte årsverk til sykefravær

Tapte sykefraværsdagsverk til legemeldt sykefravær var 32,5 mill. i 2023, dvs. 5,6 % av avtalte dagsverk. I tillegg kommer 6,4 mill. dagsverk egenmeldt sykefravær (1,1 %). Det blir 169 147 omregnet til årsverk (rundet opp til 170 000 årsverk).

Verktøykasse

Hva kan arbeidsgivere gjøre selv? Her har vi samlet verktøy, tips og råd.

NHOs arbeidsgiverportal Arbinn: Arbinn | Arbeidsgiverportal fra NHO

- Sykefravær: Sykefravær: Verktøy for arbeidsgivers oppfølging av ansatte - NHO
- Rekruttering: Slik kan du rekruttere gjennom inkludering NHO ønsker å hjelpe arbeidsgivere med å finne arbeidskraft. Her får du inspirasjon og hjelp til hvordan din bedrift kan lykkes med dette gjennom flere kanaler for rekruttering.
- Kompetanse: Støtte til opplæringstiltak. Her finner du informasjon om Kompetansepluss (tilskudd til opplæring i grunnleggende ferdigheter) og Bedriftsintern opplæring (BIO) (tilskudd for å hindre utstøting fra arbeidslivet ved omstillinger).
- Flere år i arbeid: Livsfasepolitikk og seniorpolitikk og Slik beholder du flere stayere i jobb

NAVs tjenester til arbeidsgivere:

- Rekruttering: Vil rekruttere - nav.no
- Navs stillingsportal Arbeidsplassen.no: Bedrift - arbeidsplassen.no
- Sykefraværsoppfølging: Vil redusere sykefravær og beholde ansatte i jobb - nav.no
- Ansette med støtte og tilrettelegging: Ansette med støtte fra Nav - nav.no
- Kontakt for arbeidsgivere: Kontakt oss - arbeidsgiver - nav.no

Mangfold og integreringsdirektoratet (IMDI)s verktøy for arbeidsgivere

- MIKA (Mangfold, Inkludering, Kompetanse, Arbeidsliv): Forside | MIKA

Nettsiden gir arbeidsgivere tilgang til faglig kunnskap basert på forskning, praktiske prosjekterfaringer og gode eksempler på tiltak som fremmer etnisk mangfold og inkludering på arbeidsplassen.

Arbeidsmiljøportalen (i samarbeid mellom Nav, Arbeidstilsynet, Havtil og STAMI):

- Arbeidsmiljøportalen: Forside - Arbeidsmiljøportalen

Arbeidsmiljøportalen formidler informasjon om effektivt forebyggende arbeidsmiljøarbeid til bransjer, sektorer og virksomheter. Innholdet er rettet mot bransjene og består av kunnskapsbaserte verktøy og fakta som er tilpasset arbeidsmiljøutfordringene i de ulike bransjene. Her finner du STAMIs verktøy: En bra dag på jobb - Gratis verktøy for å skape et bedre arbeidsmiljø og Arbeidstilsynets Arbeidsmiljøhjelpen.

Idebanken:

- Idébanken - tips og råd om arbeidsmiljø og sykefravær

Idebanken er et virkemiddel for partene i arbeidslivet og myndighetene for å skape et mer inkluderende arbeidsliv i Norge. Idébanken formidler informasjon som skal bidra til å få ned sykefraværet, hindre frafall og få flere i arbeid.

Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv:

- Hvordan rekruttere og beholde seniorer: Lengre arbeidsliv: Hvordan rekruttere og beholde seniorer

Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv bidrar bl.a. med ressurser for opplæring, veiledning med seniorperspektivet i personalpolitikk, bransjespesifikke eksempler og praksis mv.

Rapporten er et samarbeid mellom NHO og Nav. Takk til alle som har bidratt.
Vi tar forbehold om eventuelle trykkfeil. Oppsett og design: NHO Design 2025